

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-24>

УДК 343.35

ПАШИНСЬКИЙ А. П.

доктор філософії, асистент кафедри міжнародного приватного права
адвокат, партнер АО «ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»

E-mail: tolikiir@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7377-200X>

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, 04119, вул. Юрія Іллєнка, 36/1

ВАСИЛЬЄВ М. Ю.

студент другого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
юрист АО «ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»

E-mail: myuvasyliiev@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4015-0386>

Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, 01033, вул. Володимирська, 60

ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ПРАКТИКИ У СПРАВАХ ПРО НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ

АНОТАЦІЯ. У цій статті досліджуються ключові тенденції правозастосовної практики судів та антикорупційних органів за ст. 3685 КК України «Незаконне збагачення», що набрала чинності у 2019 році. Попри значний інтерес юридичної спільноти і громадянського суспільства до питань незаконного збагачення, у вітчизняній науці наразі відсутні системні наукові дослідження щодо застосування положень ст. 3685 КК України на практиці. Проведення всебічного наукового аналізу відповідних тенденцій правозастосовної практики є вкрай важливим, адже у корупційних правопорушеннях саме практика відіграє ключову роль у виробленні підходів до оцінки доказів та розуміння складу злочину.

За результатами дослідження у статті виокремлено шість ключових тенденцій правозастосовної практики за ст. 3685 КК України: 1) первинне виявлення ознак незаконного збагачення як правило здійснюється НАЗК; 2) антикорупційні органи ототожнюють поняття «законні доходи» та «оподатковані доходи» під час кваліфікації незаконного збагачення; 3) оформлення активів на третіх осіб не захищає від обвинувачень у незаконному збагаченні; 4) наразі відсутня практика, де предметом незаконного збагачення виступали б «нетипові» категорії активів (обсяг зменшення фінансових зобов'язань, безкоштовні послуги тощо); 5) під час правової кваліфікації ст. 3685 КК України часто поєднується з ст. 3662 КК України «Декларування недостовірної інформації» та ст. 209 КК України «Легалізація (відмивання майна), одержаного злочинним шляхом»; 6) усталена судова практика за ст. 3685 КК України поки що не сформована.

У висновках зазначається, що правозастосовна практика за ст. 3685 КК України «Незаконне збагачення» досі перебуває на етапі становлення. Попри наявність суспільного запиту і значну активність антикорупційних органів у цій сфері, станом на жовтень 2025 року наявно лише два вироки ВАКС за ст. 3685 КК України – при цьому обидва з них на основі угод про визнання винуватості. Відсутність усталеної судової практики поки що не дозволяє зробити однозначний висновок про те, які саме докази суди вважатимуть належними, допустимими і достатніми для доведення вини особи у вчиненні злочину незаконного збагачення поза розумним сумнівом у кримінальному процесі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: незаконне збагачення, необґрунтовані активи, Вищий антикорупційний суд (ВАКС), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), запобігання корупції, корупція.

Як цитувати: Пашинський А. П., Васильєв М. Ю. Тенденції правозастосовної практики у справах про незаконне збагачення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право»*. 2025. Вип. 40. С. 217-226. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-24>

In cites: A. P. Pashynskiy, M. YU. Vasyliiev (2025). Trends in law enforcement practice regarding illicit enrichment cases. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law"*, (40), P. 217-226. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-24> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. У 2009 році в Україні було запроваджено кримінальну відповідальність за незаконне збагачення. Вже з перших років існування це кримінальне правопорушення зіштовхнулось з великою кількістю викликів: критикою з боку вітчизняних та іноземних фахівців, тривалим періодом незастосування, численними змінами до формулювання складу злочину, і навіть – визнанням відповідної статті неконституційною. Як результат, у 2019 році у Кримінальному кодексі України (далі – «КК України») з'явилась принципово нова редакція ст. 3685 «Незаконне збагачення», яка з незначними змінами продовжує діяти і сьогодні.

Ключову роль у виробленні підходів до розуміння складу злочину та оцінки доказів у корупційних правопорушеннях відіграє правозастосовна практика. Починаючи з 2019 року, практика антикорупційних органів та судів щодо застосування ст. 3685 КК України «Незаконне збагачення» перебуває на стадії формування. Втім, попри широкий інтерес юридичної спільноти і громадянського суспільства до злочину незаконного збагачення, у вітчизняній науці наразі відсутні системні наукові дослідження про застосування положень ст. 3685 КК України на практиці. З огляду на це, існує нагальна потреба у всебічному науковому аналізі тенденцій правозастосовної практики за ст. 3685 КК України для подальшого використання здобутих результатів у юридичній, науковій та законотворчій роботі.

Стан наукового дослідження теми.

Питання юридичної природи і складу злочину незаконного збагачення в Україні досліджували вітчизняні науковці Драган О.В., Безгинський Б.Г., Наумова А.О., Стратонов В.М., Штангрет М.Й., Броневицька О.М., Граб А.В., Панаїд І.В. та інші. Так, Штангрет М.Й. і Броневицька О.М. надавали загальну правову характеристику злочину незаконного збагачення в Україні [25]. Безгинський Б.Г. зосереджував свої наукові дослідження на вивченні об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення незаконного збагачення згідно з КК України [1]. Драган О.В. аналізувала окремі питання застосування кримінально-правових норм щодо незаконного збагачення [9]. Панаїд І.В. у своєму дисертаційному дослідженні обґрунтував теоретичні засади кримінальної відповідальності за незаконного збагачення, а також описав деякі проблеми юридичної кваліфікації цього злочину [22]. Граб А.В. у своїх статтях приділяв увагу питанням відповідальності за незаконне збагачення після припинення виконання особами,

уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, покладених на них обов'язків [5]. Окремі питання правової кваліфікації злочину незаконного збагачення також досліджували антикорупційні громадські організації та практикуючі адвокати [6; 11; 12].

Аналіз вищенаведених досліджень свідчить про наявність інтересу до проблематики незаконного збагачення в Україні. Попри це, у вітчизняній юридичній науці наразі відсутнє комплексне наукове дослідження щодо тенденцій правозастосовної практики за ст. 3685 КК України «Незаконне збагачення» з моменту її прийняття у 2019 році.

Метою статті є науковий аналіз ключових тенденцій правозастосовної практики судів і антикорупційних органів за ст. 3685 КК України «Незаконне збагачення» у 2019-2025 рр.

Основні результати дослідження.

Стаття 3685 КК України «Незаконне збагачення» набрала чинності 28.11.2019. За винятком точкових змін щодо порогів кримінальної відповідальності за незаконне збагачення у червні 2025 року, первинна редакція даної статті залишається незмінною по сьогоднішній день.

Діюча ст. 3685 КК України передбачає кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі строком від 5 до 10 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю строком до 3 років за набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких більше ніж на 3 000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує її законні доходи [13]. Стаття також має об'ємну примітку, в якій розкриваються поняття «особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», «набуття активів», «активи» і «законні доходи». Загалом, кримінальна відповідальність за ст. 3685 КК України настає у разі, якщо сторона обвинувачення поза розумним сумнівом довела, що вартість активів, набутих публічним службовцем (або іншою особою, якщо таке набуття було здійснено за дорученням службовця або службовець може ними фактично розпоряджатись), перевищує його законні доходи і заощадження на суму понад 9 084 000 грн (у 2025 році). Враховуючи дату набрання чинності ст. 3685 КК України, для цілей кваліфікації незаконного збагачення враховуються лише активи, набуті після 28.11.2019.

Згідно з ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України (далі – «КПК Украї-

ни») злочин незаконного збагачення потрапляє під загальну підслідність Національної поліції України (далі – «НПУ») [14]. Водночас у певних випадках кримінальні провадження за ст. 3685 КК України можуть бути підслідними Державному бюро розслідувань (далі – «ДБР») або Національному антикорупційному бюро України (далі – «НАБУ»). Для прикладу, якщо злочин незаконного збагачення вчинив співробітник правоохоронного органу, така справа у більшості випадків буде підслідна ДБР; якщо ж ознаки незаконного збагачення були виявлені у народного депутата України, досудове розслідування проводять детективи НАБУ.

Кримінальні справи за ст. 3685 КК України підсудні місцевим загальним судам. Водночас відповідно до ч. 1 ст. 331 КПК справа про незаконне збагачення може бути підсудна Вищому антикорупційному суду (далі – «ВАКС»), якщо згідно з правилами підслідності досудове розслідування у ній мають вести детективи НАБУ.

За результатами аналізу практики вищезгаданих антикорупційних органів та судів щодо застосування ст. 3685 КК України «Незаконне збагачення» у період 2019-2025 рр. можна виокремити наступні ключові тенденції.

1. Первинне виявлення ознак незаконного збагачення як правило здійснюється НАЗК

Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – «НАЗК») є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики [23]. Хоча НАЗК не є правоохоронним органом і не здійснює досудове розслідування у кримінальних провадженнях, воно наділено широким колом повноважень щодо фінансового контролю над суб'єктами е-декларування.

Основними заходами фінансового контролю в інструментарії НАЗК є повні перевірки декларацій та моніторинг способу життя суб'єктів декларування. Підставою для початку таких контролюючих заходів може стати високий ризик-рейтинг декларації, журналістське розслідування, звернення викривача або ж власна ініціатива НАЗК. Як показує практика, зазвичай саме в ході цих заходів НАЗК вперше фіксує ознаки незаконного збагачення і формує первинну доказову базу. Це є цілком природнім, адже перевірка наявності ознак незаконного збагачення і необґрунтованих активів є складовою обох вищезгаданих моніторингових процедур.

У разі виявлення можливих ознак злочину за ст. 3685 КК України в рамках повної

перевірки або моніторингу способу життя, НАЗК направляє обґрунтований висновок до уповноваженого правоохоронного органу згідно з правилами підслідності. Саме цей висновок НАЗК і стає підставою для реєстрації кримінального провадження за ст. 3685 КК України. При цьому варто зауважити, що отримання обґрунтованого висновку НАЗК не є обов'язковою попередньою умовою для початку кримінального провадження за ст. 3685 КК України. У випадку самостійного виявлення ознак незаконного збагачення правоохоронні органи мають право розпочати досудове розслідування за ст. 3685 КК України без висновку НАЗК щодо цього питання. Втім, як показують результати нашого дослідження, всі згадані в публічних джерелах кримінальні провадження за ст. 3685 КК України були ініційованими саме на підставі інформації від НАЗК. Це свідчить про те, що правоохоронні органи (НАБУ, ДБР, НПУ) вважають первинне виявлення ознак незаконного збагачення саме роботою НАЗК. Показовим прикладом тут є справа екс-начальника Головного управління внутрішньої безпеки СБУ, що розпочалась у 2024 році. Хоча у цій справі факти можливого незаконного збагачення спершу помітило ДБР, слідчі органи ДБР не ініціювали кримінальне провадження самостійно, а натомість направили лист на адресу НАЗК для перевірки цих фактів у рамках процедури моніторингу способу життя [16].

2. Антикорупційні органи ототожнюють поняття «законні доходи» і «оподатковані доходи» під час кваліфікації незаконного збагачення

Для виявлення ознак незаконного збагачення за ст. 3685 КК України антикорупційні органи порівнюють вартість активів, набутих після 28.11.2019, зі «законними доходами» публічного службовця та членів його сім'ї (якщо останні мають відношення до набуття відповідних активів).

Згідно з приміткою до ст. 3685 КК України під «законними доходами» розуміються «доходи, правомірно отримані особою із законних джерел». Втім, на практиці НАЗК та органи досудового розслідування використовують звужене тлумачення поняття «законні доходи» та фактично ототожнюють його з поняттям «оподатковані доходи». Так, якщо з певного цілком законно здобутого доходу (наприклад, оплата за договором оренди квартири) особа не сплатила податки, а інформація про такий дохід відсутня у реєстрі Державної податкової служби (далі – «ДПС»), антикорупційні органи не вважатимуть такий дохід «за-

конним» у розумінні ст. 3685 КК України. Більше того – НАЗК і правоохоронні органи не вважатимуть неоподаткований дохід «законним» навіть у випадках, коли такий дохід було зароблено третьою особою без сплати податків і в подальшому передано публічному службовцю на підставі договору позики чи дарування. Для прикладу, якщо батьки посадовця протягом тривалого часу займались підприємницькою діяльністю без належної сплати податків, і потім на ці гроші придбали сину квартиру після 28.11.2019, – НАЗК і органи досудового розслідування не будуть вважати цю квартиру такою, що придбана за «законні доходи».

Наведений підхід антикорупційних органів щодо ототожнення законних і оподаткованих доходів простежується у численних практичних кейсах. Наприклад, під час проведення повної перевірки декларації працівника Державної фіскальної служби у НАЗК з'явилися сумніви щодо джерел походження коштів на придбання нерухомого майна, яким фактично користувався суб'єкт декларування і його дружина [18]. Декларант пояснив, що це нерухоме майно було придбано за кошти у розмірі понад 20 млн грн, подаровані його 88-річним дідусем. Сам дідусь підтвердив ці обставини та повідомив НАЗК, що подаровані кошти були акумульовані протягом тривалого часу за рахунок доходів від заробітної плати, продажу нерухомого і рухомого майна, колекції старовинних монет, ікон та дорогоцінних металів. Разом з тим, у ході перевірки НАЗК виявило, що згідно з даними ДПС та Пенсійного фонду України дідусь у період 1998-2021 рр. мав лише 549 221 грн офіційних доходів [7]. Як наслідок, НАЗК не визнало подарунок дідуся «законним доходом», склало обґрунтований висновок щодо наявності у працівника Державної фіскальної служби ознак злочину за ст. 368⁵ КК України і направило матеріали до ДБР. Аналогічна методика оцінки законності доходів особи і членів його сім'ї також простежується в інших справах [10; 17; 18].

Прирівнювання понять «законні доходи» і «оподатковані доходи» для цілей кваліфікації незаконного збагачення є спірним з юридичної точки зору. Хоча несплата податків з певного доходу дійсно може свідчити про порушення податкового законодавства, це не обов'язково свідчить про корупційний чи інший незаконний спосіб набуття такого доходу. Для прикладу, якщо батько публічного службовця протягом кількох років здавав у найм власну квартиру за договором оренди без сплати податків і потім подарував ці кошти сину, такі доходи навряд чи можуть вважатись «незаконними» з

точки зору цивільного законодавства – навіть попри порушення вимог Податкового кодексу України щодо їх оподаткування. Втім, наразі зарано констатувати, що запропонована НАЗК і органами досудового розслідування методика ототожнення «законних» і «оподаткованих» доходів для цілей кваліфікації злочину незаконного збагачення є повністю акцептованою на рівні судів. Враховуючи незначну кількість вироків за ст. 368⁵ КК України, формування усталеної судової практики у цьому питанні ще попереду.

3. Оформлення активів на третіх осіб не захищає від обвинувачень у незаконному збагаченні

Згідно з п. 2 примітки до ст. 3685 КК України під «набуттям активів» розуміються не лише випадки набуття активів у власність публічним службовцем, а й набуття їх у власність іншою фізичною чи юридичною особою – якщо доведено, що таке набуття було здійснено за дорученням публічного службовця, або що такий службовець може прямо чи опосередковано вчиняти щодо активів дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними.

Як показує практика, на етапі перевірок НАЗК та в рамках подальших досудових розслідувань значна увага дійсно приділяється активам, що юридично оформлені на третіх осіб, але фактично можуть бути пов'язані з публічним службовцем. Для прикладу, якщо посадовець брав безпосередню участь у придбанні активу і в подальшому постійно користується ним, а номінальний власник цього активу не мав законних доходів на його придбання і взагалі не користується активом – антикорупційні органи з високою долею ймовірності встановлять зв'язок такого активу з посадовцем для цілей кваліфікації ознак незаконного збагачення.

Показовим прикладом тут може слугувати справа колишнього начальника Бучанського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – «ТЦК»). У рамках моніторингу способу життя НАЗК виявило, що у 2022-2024 рр. начальник ТЦК і його близькі особи набули низку об'єктів нерухомого майна, транспортних засобів та інших активів. Національне агентство з'ясувало, що вартість набутих активів розходилась із законними доходами на суму понад 21 млн грн. При цьому НАЗК включило майно тещі і мами начальника ТЦК до загальної вартості майна, оскільки встановило факт набуття такого майна за дорученням начальника ТЦК. Зокрема, низка об'єктів придбавались начальни-

ком ТЦК або його дружиною на ім'я родичів за довіреністю в умовах відсутності цих родичів на території України, а також відсутності у них фінансової спроможності на придбання такого майна. Наразі досудове розслідування у даній справі завершено, обвинувальний акт передано до суду [15]. Другим прикладом може слугувати кейс щодо співробітника правоохоронного органу на Дніпропетровщині. Під час моніторингу способу життя НАЗК встановило, що посадовець за власні кошти фактично розпочав будівництво на земельній ділянці, яка юридично належала його тещі. Він також зареєстрував автомобіль Porsche на ім'я тестя. При цьому коштів на придбання таких активів ані у посадовця, ані у його родичів не було. За результатами моніторингу способу життя НАЗК встановило ознаки незаконного збагачення на суму понад 14 млн грн. Обвинувальний акт у цій справі вже скеровано до суду [19].

4. Наразі відсутня практика щодо нетипових категорій активів

Досвід останніх років показує, антикорупційні органи під час кваліфікації незаконного збагачення успішно виявляють типові категорії активів: нерухомість, транспортні засоби, грошові кошти у готівковій і безготівковій формі. У той же час, згідно з приміткою до ст. 368⁵ КК України предметом незаконного збагачення можуть бути й інші «нетипові» види активів: майнові права, нематеріальні активи, обсяг зменшення фінансових зобов'язань, роботи чи послуги на користь посадової особи. Аналіз публічних джерел свідчить, що у практиці антикорупційних органів за 2019-2025 рр. ще не зустрічались випадки кваліфікації злочину незаконного збагачення на підставі наведених вище нетипових категорій активів. Така тенденція може бути пов'язана з складністю виявлення подібних об'єктів та доведення їх зв'язку з публічним службовцем поза розумним сумнівом. Втім, з розвитком юридичного інструментарію та практичного досвіду НАЗК, НАБУ, ДБР і НПУ ця ситуація може змінитись у майбутньому.

5. Під час правової кваліфікації ст. 368⁵ КК України часто поєднується з іншими кримінальними правопорушеннями

Під час кримінально-правової кваліфікації діянь фігурантів НАЗК і органи досудового розслідування часто поєднують ст. 368⁵ КК України «Незаконне збагачення» з іншими кримінальними правопорушеннями.

Найчастіше незаконне збагачення поєднується із ст. 366² КК України «Декларування недостовірної інформації». Це обумовлено тим, що для приховання фактів незаконного

збагачення особи можуть спотворювати відомості у своїх деклараціях: приховувати нерухоме майно, не декларувати членів сім'ї, свідомо завищувати суми своїх готівкових заощаджень з метою обґрунтування подальших витрат тощо. Для прикладу, під час повної перевірки декларації депутата Обухівської міської ради НАЗК досліджувало можливість посадової особи накопичити задекларовані нею готівкові заощадження у розмірі 500 000 USD і 300 000 EUR. Депутат не змогла довести законність походження цих коштів, і тому Національне агентство зарахувало їх еквівалент у гривні до недостовірних відомостей. У довідці про повну перевірку НАЗК вказало, що зазначення цих готівкових активів у декларації «свідчить про вчинення суб'єктом декларування дій, які направлені на спробу надання вказаним коштом вигляду їх законності» [8]. За результатами перевірки НАЗК встановило наявність у декларації недостовірних відомостей на суму 32,2 млн грн та ознак незаконного збагачення на суму 16,8 млн грн. Ці дані були направлені правоохоронним органам для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ст. 368⁵ і ст. 366² КК України.

Другим поширеним випадком є одночасне поєднання ст. 368⁵ КК України «Незаконне збагачення» та ст. 209 КК України «Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом».

Прикладом тут може слугувати справа голови Хмельницької МСЕК і депутатки Хмельницької обласної ради, досудове розслідування в якій було завершено НАБУ в жовтні 2025 року. За версією слідства, обвинувачена у 2020-2024 рр. незаконно збагатилась на суму близько 160 млн грн. Частина коштів вона легалізувала через фіктивний продаж нерухомості, після чого за сприяння чоловіка вивезла кошти за кордон і розмістила на рахунках у закордонних банках. Дії обвинуваченої були кваліфіковані за ч. 2 ст. 366², ст. 368⁵ і ч. 2 ст. 209 КК України [21].

6. Усталена судова практика за ст. 368⁵ КК України ще не сформована

За результатами аналізу публічних джерел станом на жовтень 2025 року було виявлено два вироки за ст. 368⁵ КК України, а також 30 триваючих кримінальних проваджень на різних стадіях.

Хоча деякі з цих кримінальних проваджень вже перебувають на етапі судового розгляду, рішення по суті в них ще не винесено. З огляду на це, в контексті аналізу судової практики за ст. 368⁵ КК України слід зосередитись

на двох наявних вироках, обидва з яких уже набрали законної сили.

Перший вирок за ст. 3685 КК України було винесено ВАКС 29.05.2024 у справі №991/3773/24 [4]. Обвинуваченим у цій справі виступав заступник директора Поліського лісового офісу ДП «Ліси України» і депутат Рівненської обласної ради. У ході досудового розслідування в 2023 році слідчі ДБР провели обшук за місцем проживання обвинуваченого та вилучили готівкові кошти в різних валютах на суму, еквівалентну 108,9 млн грн. Походження цих коштів обвинувачений пояснити не зміг. Також ДБР встановило, що розмір офіційних доходів обвинуваченого і його дружини за період 1999-2023 рр. становив лише 10,5 млн грн. Таким чином, різниця між вартістю набутих активів і сумою законних доходів склала 98,4 млн грн. До початку судового розгляду по суті обвинувачений уклав з прокурором угоду про визнання винуватості, згідно з якою йому призначили покарання у вигляді 5 років позбавлення волі та одночасно звільнили від відбування покарання з іспитовим строком у 3 роки. Вироком ВАКС цю угоду про визнання винуватості було затверджено як таку, що відповідає вимогам закону та інтересам суспільства. Предмет незаконного збагачення у розмірі 98,4 млн грн стягнули в дохід держави в порядку спеціальної конфіскації.

Другий вирок за ст. 3685 КК України було винесено ВАКС 21.03.2025 у справі №991/1572/25 [3]. Текст цього вироку наразі відсутній у відкритому доступі на підставі ст. 7 Закону України «Про доступ до судових рішень». Як відомо з публічних джерел, обвинуваченими у цій справі виступали народний депутат України IX скликання та її чоловік. За даними слідства народний депутат у 2021-2022 рр. набула у власність активи, що на більш ніж 20 млн грн перевищують її офіційні доходи та заощадження.

У подальшому вона передала ці кошти в позику своєму чоловіку, який придбав на них домоволодіння в Одеській області для спільного проживання подружжя. Дії народного депутата були кваліфіковані за ст. 3685 КК і ч. 2 ст. 3662 КК України, а дії її чоловіка – за ч. 2 ст. 209 і ч. 2 ст. 3662 КК України. У ході судового розгляду ВАКС затвердив угоду про визнання винуватості, згідно з якою народний депутат та її чоловік беззастережно визнали свою вину. У вигляді покарання засудженим призначили 5 років позбавлення волі (зі звільненням від відбування покарання та іспитовим строком 2 роки), штрафи і позбавлення права обіймати посади на 2 роки. До предмету незаконного

збагачення у розмірі 20 млн грн застосували спеціальну конфіскацію [2].

Як видно з вищенаведеного аналізу, судова практика за ст. 3685 КК України «Незаконне збагачення» наразі є вкрай обмеженою. Так, за 6 років існування ст. 3685 КК України на її підставі було винесено лише два вироки. Більше того, в обох випадках вироки були винесені не за результатами повного судового розгляду, а в результаті укладення угод про визнання винуватості. Тобто, станом на сьогодні в принципі відсутні судові справи ст. 3685 КК України, в яких вину особи було б доведено поза розумним сумнівом на основі повного і всебічного дослідження доказів у рамках змагальної процедури судового розгляду по суті. Тому наразі відсутнє чітке уявлення з приводу того, які докази з точки зору суду будуть вважатись належними, допустимими і достатніми для доведення вини особи у незаконному збагаченні в рамках кримінального процесу. Це означає, що окремим усталеним на етапі досудового розслідування підходам на кшталт ототожнення «законних» і «оподаткованих доходів» ще належить пройти випробування в судах.

Варто зауважити, що судова практика значно активніше розвивається у сфері цивільної конфіскації – тобто у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у порядку ст. 290-292 Цивільного процесуального кодексу України. Хоча ця процедура теж з'явилась у 2019 році та за своєю сутністю схожа на незаконне збагачення, вона має менші пороги відповідальності (від 1 505 250 до 9 084 000 грн у 2025 році), нижчий стандарт доказування («баланс ймовірностей» замість «поза розумним сумнівом») та реалізується швидше за свій кримінальний аналог. Завдяки цьому, процедура цивільної конфіскації в Україні нині демонструє значно більшу результативність: з листопада 2019 по вересень 2025 року ВАКС вже ухвалив 28 рішень по суті в таких справах [24]. У той же час, слід застерегти учасників кримінального провадження від намагання поширити підходи судової практики у справах про цивільну конфіскацію на кримінальні справи про незаконне збагачення. Справи про цивільну конфіскацію слухаються на щодо особи (*in personam*), а щодо її майна (*in rem*) [6], та не мають наслідком притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Тому докази необґрунтованості активів, які в межах цивільного процесу сприймаються судом як «достатньо переконливі», можуть виявитись недостатніми для визнання вини

особи «поза розумним сумнівом» у кримінальному процесі.

Висновки. Отже, з 2019 року практика антикорупційних органів і судів щодо застосування ст. 3685 КК України «Незаконне збагачення» все ще перебуває на етапі становлення. Велику роль у напрацюванні підходів до розуміння складу і доказової бази для цього злочину відіграє НАЗК – адже станом на сьогодні 100% публічно відомих кримінальних проваджень за ст. 3685 КК України були розпочаті саме за результатами моніторингових заходів НАЗК. На основі матеріалів Національного агентства правоохоронні органи також формують власні підходи до розслідування злочину незаконного збагачення: ретельно досліджують активи третіх осіб, що можуть бути пов'язані з посадовцем; ототожнюють поняття «законні» і «обґрунтовані» доходи на етапі збору доказів; поєднують ст. 3685 КК України з правопорушеннями за ст. 3662 і ст. 209 КК України під час правової кваліфікації тощо.

При цьому судова практика за ст. 3685 КК України залишається вкрай обмеженою – мова іде лише два вирокі ВАКС, обидва з яких були винесені на основі угод про визнання винуватості без процедури повного судового розгляду. Відсутність усталеної судової практики у справах про незаконне збагачення поки що не дозволяє зробити однозначний висновок про те, які саме докази суди вважатимуть достатніми для доведення вини особи поза розумним сумнівом у кримінальному провадженні. Також актуальним залишається питання доцільності кримінального механізму незаконного збагачення на фоні існування швидкої процедури цивільної конфіскації з нижчим стандартом доказування, яка вже продемонструвала високу результативність. Враховуючи стрімкий розвиток практики антикорупційних органів, наступні кілька років стануть вирішальними для розуміння юридичної природи та реальної ефективності ст. 3685 КК України як інструменту запобігання корупції в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Безгинський Б. Г. Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення незаконного збагачення. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2021. Т. 21, вип. 1. С. 55–61. URL: <https://doi.org/10.33270/04212101.55> (дата звернення: 16.10.2025).
- 2.ВАКС виніс вирок екснардепці Кормишкіній та її чоловіку у справі про незаконне збагачення. Радіо Свобода. 21.03.2025. URL: [+https://www.radiosvoboda.org/a/news-kormyshkina-sud-cholovik-vyrok/33355211.html](https://www.radiosvoboda.org/a/news-kormyshkina-sud-cholovik-vyrok/33355211.html) (дата звернення: 16.10.2025).
- 3.Вирок Вишого антикорупційного суду від 21.03.2025 у справі №991/1572/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126015768> (дата звернення: 16.10.2025).
- 4.Вирок Вишого антикорупційного суду від 29.05.2024 у справі №991/3773/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119385381> (дата звернення: 16.10.2025).
- 5.Граб А. В. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення «колишніх функціонерів». Юридичний вісник. 2024. вип. 3. С. 87–100. URL: <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2024.11> (дата звернення: 16.10.2025).
- 6.Демчук П., Ткачук А. Як в Україні працює цивільна конфіскація?. Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/research/yak-v-ukrayini-pratsyuye-tyuvilna-konfiskatsiya/> (дата звернення: 01.11.2025).
- 7.Довідка НАЗК №165/24 від 14.06.2024 про результати проведення повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, щорічної за 2021 рік, поданої Гавриленком Володимиром Валерійовичем, начальником УВБ ГУ ДФС у Київській області. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/MonitoringFullcheck/08/73/087384e33f7c73ea7b217b9854d489e30852d8a865d7feca7daa73630ab6deb71319075.pdf> (дата звернення: 31.10.2025).
- 8.Довідка НАЗК №435/25 від 13.06.2025 про результати проведення повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, щорічної за 2023 рік, поданої Ільєнко Ларисою Олександрівною, депутатом Обухівської міської ради Київської області. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/MonitoringFullcheck/d4/35/d435e4409cd828efcb8b7341cbedf1209499b11b79e9731ef0d45cacdbd89c71745327.pdf> (дата звернення: 22.10.2025).
- 9.Драган О. В. Щодо кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. Підприємство, господарство і право. 2021. вип. 4. С. 222–226. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.4.34> (дата звернення: 22.10.2025). За матеріалами НАЗК, переданими ДБР 19 липня, сьогодні повідомлено про підозру одеському ексвоєнкому Борисову. Національне агентство з питань запобігання корупції. 22.07.2023. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novynu/za-materialamy-nazk-peredanymy-dbr-19-lypnya-sogodni-povidomleno-pro-pidozru-odeskomu-eksvoyenkomu-borysovu/> (дата звернення: 22.10.2025).
- 11.Калітенко О. Декларація є. А чи буде відповідальність за порушення?. Transparency International Ukraine. 17.09.2025. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/deklaratsiya-ye-a-chy-bude-vidpovidalnist-za-porushennya/> (дата звернення: 27.10.2025).
- 12.Кочеров М. Незаконне збагачення: історія питання. Юридична газета. 12.04.2021. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/nezakonno-zbagachennya-istoriya-pitannya.html> (дата звернення: 22.10.2025).
- 13.Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001, № 2341-III : станом на 17.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
- 14.Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 №4651-VI : станом на 1 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 02.11.2025).

15. Моніторинг способу життя: СБУ та Офіс Генпрокурора скерували до суду обвинувальний акт стосовно воєнкома з Бучі щодо незаконного збагачення на понад 21 млн грн. Національне агентство з питань запобігання корупції. 20.06.2025. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/monitoring-sposobu-zhyttya-sbu-ta-ofis-genprokurora-skeruvaly-do-sudu-obvynuvalnyy-akt-stosovno-voenkoma-z-buchi-schodo-nezakonnogo-zbagachennya-na-ponad-21-mln-grn/> (дата звернення: 17.10.2025).

16. НАЗК виявило необґрунтовані активи на майже 33 млн грн у колишнього високопосадовця СБУ. Національне агентство з питань запобігання корупції. 29.04.2024. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-vyavylo-neob-runtovani-aktyvy-na-mayzhe-33-mln-grn-u-kolyshnogo-vysokoposadovtva-sbu/> (дата звернення: 22.10.2025).

17. НАЗК виявило ознаки корупційного кримінального правопорушення в діях депутата Київради. Національне агентство з питань запобігання корупції. 15.08.2023. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-vyavylo-oznaky-koruptsiynogo-kryminalnogo-pravorogushennya-v-diyah-deputata-kyivradi/> (дата звернення: 17.10.2025).

18. НАЗК виявило ознаки незаконного збагачення та декларування недостовірних відомостей на понад 25 млн грн у колишнього столичного податківця (виправлено). Національне агентство з питань запобігання корупції. 20.06.2024. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/nazk-vyavylo-oznaky-nezakonnogo-zbagachennya-ta-deklaruvannya-nedostovirnyh-vidomostey-na-ponad-25-mln-grn-u-stolychnogo-podatkivtva/> (дата звернення: 17.10.2025).

19. Незаконне збагачення на понад 14 млн грн: за матеріалами НАЗК судитимуть правоохоронця з Дніпропетровщини. Національне агентство з питань запобігання корупції. 28.08.2024. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/nezakonno-zbagachennya-na-ponad-14-mln-grn-za-materialamy-nazk-sudytymut-pravoohorontsya-z-dnipropetrovshchyny/> (дата звернення: 17.10.2025).

20. Незаконне збагачення нардепки на 20 млн грн: нова підозра. Національне антикорупційне бюро України. 23.01.2025. URL: <https://nabu.gov.ua/news/nezakonno-zbagachennia-nardepy-na-20-mln-grn-nova-pidozra/> (дата звернення: 28.10.2025).

21. Незаконне збагачення, недекларування та легалізація коштів керівницею Хмельницької МСЕК: слідство завершено. Національне агентство з питань запобігання корупції URL: <https://nabu.gov.ua/news/nezakonno-zbagachennia-nedeklaruvannya-ta-legalizatsiia-koshtiv-kerivnytseiu-khmel-nytc-ko-msek-slidstvo-zaversheno/> (дата звернення: 02.11.2025).

22. Панаїд І. В. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення (стаття 368-5 Кримінального кодексу України) : дис. ... д-ра філософії в галузі права: 081 «Право». Харків, 2024. 223 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20336/1/d_panaid.pdf (дата звернення: 01.11.2025).

23. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 №1700-VII : станом на 12 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 02.11.2025).

24. Цивільна конфіскація: майже 60% рішень ВАКС ґрунтуються на матеріалах НАЗК. Національне агентство з питань запобігання корупції. 23.09.2025. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/tsyvilna-konfiskatsiya-mayzhe-60-rishen-vaks-runtuyutsya-na-materialah-nazk/> (дата звернення: 15.10.2025).

25. Штангрет М. Й., Броневецька О. М. Поняття та правова характеристика незаконного збагачення в Україні. Фінансова розвідка в Україні, Львів, Україна, 25 листоп. 2021. Львів, 2021. С. 149–152. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4149/1/25_11_2021.pdf#page=152 (дата звернення: 14.10.2025).

Внесок авторів: всі автори зробили рівний внесок у цю роботу

Конфлікт інтересів: автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів

Стаття надійшла до редакції 05.10.2025
Стаття рекомендована до друку 20.11.2025

Переглянуто 09.11.2025.
Опубліковано 30.12.2025

A. P. PASHYNSKYI

PhD, Assistant of the Department of Private International Law
Attorney-at-Law, Partner at Vasil Kisil & Partners Law Firm
E-mail: tolikiir@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7377-200X>
*Educational and Scientific Institute of International Relations
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, 04119, 36/1 Yuria Illienka Street*

M. YU. VASYLIEV

Second-year Student of the Second (Master's) Level of Higher Education
Associate at Vasil Kisil & Partners Law Firm
E-mail: myuvasyliev@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4015-0386>
*Educational and Scientific Institute of Law
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, 01033, 60 Volodymyrska Street*

TRENDS IN LAW ENFORCEMENT PRACTICE REGARDING ILLICIT ENRICHMENT CASES

ANNOTATION. This article examines key trends in law enforcement practice of courts and anticorruption institutions under Article 368⁵ of the Criminal Code of Ukraine (“Illicit Enrichment”), which entered into force in 2019. Despite the significant interest of the legal community and civil society with regard to matters of illicit enrichment, Ukrainian legal science currently lacks systematic academic research on the practical application of Article 368⁵ of the Criminal Code of Ukraine. Conducting a comprehensive scholarly analysis of the relevant enforcement trends is particularly important, as in corruption-related offenses judicial and investigative practice plays a decisive role in developing approaches to the assessment of evidence and understanding the elements of the crime.

Based on the results of the research, the article identifies six main trends in the law enforcement practice under Article 368⁵ of the Criminal Code of Ukraine: 1) initial detection of illicit enrichment signs is usually performed by the National Agency on Corruption Prevention (NACP); 2) anti-corruption bodies tend to equate the notions of “lawful income” and “taxed income” when qualifying illicit enrichment; 3) registering assets in the name of third parties does not shield a person from illicit enrichment charges; 4) to date, there are no known cases in Ukraine where “atypical” categories of assets (e.g. reduction in financial liabilities or gratuitous services) have been traced as the object of illicit enrichment; 5) during legal qualification, Article 368⁵ is often combined with Article 366² (“Declaring of false information”) and Article 209 (“Legalization [Laundering] of Property Obtained by Criminal Means”) of the Criminal Code of Ukraine; 6) consistent judicial practice under Article 368⁵ of the Criminal Code of Ukraine has not yet been established.

The article concludes that law enforcement and judicial practice under Article 368⁵ of the Criminal Code of Ukraine (“Illicit Enrichment”) remains at the formative stage. Despite the evident public demand and active efforts of anti-corruption bodies, as of October 2025, only two judgments of the High Anti-Corruption Court (HACC) have been delivered under Article 368⁵ of the Criminal Code, both based on plea agreements. The absence of consistent case law currently prevents drawing definitive conclusions as to which types of evidence courts will consider relevant, admissible, and sufficient to establish a person’s guilt in committing the crime of illicit enrichment beyond a reasonable doubt in criminal proceedings.

KEYWORDS: illicit enrichment, unexplained assets, High Anti-Corruption Court (HACC), National Agency on Corruption Prevention (NACP), corruption prevention, corruption.

REFERENCES

1. Bezhytskyi, B. H. (2021). The objective element of the criminal offence of illicit enrichment. *Journal of Law of the National Academy of Internal Affairs*, 21(1), 55–61. Retrieved October 16, 2025, from <https://doi.org/10.33270/04212101.55> (in Ukrainian)
2. HACC delivers verdict to ex-MP Kormyshkina and her husband in an illicit enrichment case. (2025, March 21). *Radio Liberty (RFE/RL)*. Retrieved October 16, 2025, from <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kormyshkina-sud-cholovik-vyrok/33355211.html> (in Ukrainian)
3. Judgment of the High Anti-Corruption Court of 21 March 2025 in Case No. 991/1572/25. Retrieved October 16, 2025, from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126015768> (in Ukrainian)
4. Judgment of the High Anti-Corruption Court of 29 May 2024 in Case No. 991/3773/24. Retrieved October 16, 2025, from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119385381> (in Ukrainian)
5. Hrab, A. V. (2024). Criminal liability for illicit enrichment of “former functionaries”. *Legal Bulletin*, (3), 87–100. Retrieved October 16, 2025, from <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2024.11> (in Ukrainian)
6. Demchuk, P., & Tkachuk, A. (2025). How does civil confiscation work in Ukraine? *Transparency International Ukraine*. Retrieved November 1, 2025, from <https://ti-ukraine.org/research/yak-v-ukrayini-pratsyuye-tsyvilna-konfiskatsiya/> (in Ukrainian)
7. National Agency on Corruption Prevention (NACP). (2024, June 14). Certificate No. 165/24 on the results of a full verification of the 2021 annual asset declaration submitted by Volodymyr Havrylenko, Head of the Internal Security Department of the State Fiscal Service in Kyiv Region. Retrieved October 31, 2025, from <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wpcontent/uploads/MonitoringFullcheck/08/73/087384e33f7c73ea7b217b9854d489e30852d8a865d7feca7daa73630ab6deb71319075.pdf> (in Ukrainian)
8. National Agency on Corruption Prevention (NACP). (2025, June 13). Certificate No. 435/25 on the results of a full verification of the 2023 annual asset declaration submitted by Larysa Iliencko, Deputy of the Obukhiv City Council of Kyiv Region. Retrieved October 22, 2025, from <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wpcontent/uploads/MonitoringFullcheck/d4/35/d435e4409cd828efcb8b7341ccbedf1209499b11b79e9731ef0d45cacdbd89c71745327.pdf> (in Ukrainian)
9. Drahan, O. V. (2021). On criminal liability for illicit enrichment. *Entrepreneurship, Economy and Law*, (4), 222–226. Retrieved October 22, 2025, from <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.4.34> (in Ukrainian)
10. National Agency on Corruption Prevention (NACP). (2023, July 22). Following NACP materials submitted to the SBI on July 19, a suspicion was announced to former Odesa military commissar Borysov. Retrieved October 22, 2025, from <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/za-materialamy-nazk-peredanymy-dbr-19-lypnnya-sogodni-povidomleno-pro-pidozru-odeskomu-eksvoyenkomy-borysovu/> (in Ukrainian)
11. Kalitenko, O. (2025, September 17). The declaration exists — but will there be liability for violations? *Transparency International Ukraine*. Retrieved October 27, 2025, from <https://ti-ukraine.org/blogs/deklaratsiya-ye-a-chy-bude-vidpovidalnist-zaporushennya/> (in Ukrainian)
12. Kocherov, M. (2021, April 12). Illicit enrichment: the history of the issue. *Legal Gazette*. Retrieved October 22, 2025, from <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/nezakonne-zbagachennya-istoriya-pitannya.html> (in Ukrainian)
13. Criminal Code of Ukraine (as of July 17, 2025). *Law of Ukraine No. 2341-III of April 5, 2001*. Retrieved October 15, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (in Ukrainian)
14. Criminal Procedure Code of Ukraine (as of August 1, 2025). *Law of Ukraine No. 4651-VI of April 13, 2012*. Retrieved November 2, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (in Ukrainian)
15. National Agency on Corruption Prevention (NACP). (2025, June 20). Lifestyle monitoring: SBU and Prosecutor General’s Office refer to court the indictment against the Bucha military commissar for illicit enrichment exceeding UAH 21 million. Retrieved October 17, 2025, from <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/monitoryng-sposobu-zhyttya-sbu-ta-ofis-genprokurora-skeruvalydo-sudu-obvynuvalnyy-akt-stosovno-voenkoma-z-buchi-schodo-nezakonnogo-zbagachennya-na-ponad-21-mln-grm/> (in Ukrainian)
16. National Agency on Corruption Prevention (NACP). (2024, April 29). NACP detected unjustified assets worth nearly UAH 33 million belonging to a former senior SSU official. Retrieved October 22, 2025, from <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-vyavlylo-neob-runtovani-aktyvy-na-mayzhe-33-mln-grm-u-kolyshnogo-vysokoposadovtsya-sbu/> (in Ukrainian)

17. National Agency on Corruption Prevention (NACP). (2023, August 15). NACP identified signs of a corruption-related criminal offence in the actions of a Kyiv City Council deputy. Retrieved October 17, 2025, from <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-vyyavylo-oznaky-koruptsiynogo-kryminalnogo-pravoporushennya-v-diyah-deputata-kyyvrady/> (in Ukrainian)
18. National Agency on Corruption Prevention (NACP). (2024, June 20). NACP found indications of illicit enrichment and false declaration of over UAH 25 million by a former Kyiv tax official (corrected version). Retrieved October 17, 2025, from <https://nazk.gov.ua/uk/nazk-vyyavylo-oznaky-nezakonnogo-zbagachennya-ta-deklaruvannya-nedostovirnyh-vidomostey-na-ponad-25-mln-grn-u-stolychnogo-podatktivtsya/> (in Ukrainian)
19. National Agency on Corruption Prevention (NACP). (2024, August 28). Illicit enrichment exceeding UAH 14 million: law-enforcement officer from Dnipropetrovsk region to stand trial based on NACP materials. Retrieved October 17, 2025, from <https://nazk.gov.ua/uk/nezakonne-zbagachennya-na-ponad-14-mln-grn-za-materialamy-nazk-sudytymut-pravoohorontsya-z-dnipropetrovshchyny/> (in Ukrainian)
20. National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU). (2025, January 23). Illicit enrichment of an MP in the amount of UAH 20 million: new suspicion announced. Retrieved October 28, 2025, from <https://nabu.gov.ua/news/nezakonne-zbagachennia-nardepy-na-20-mln-grn-nova-pidozra/> (in Ukrainian)
21. National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU). (2025). Illicit enrichment, non-declaration and money laundering by the head of the Khmelnytskyi Medical Commission: investigation completed. Retrieved November 2, 2025, from <https://nabu.gov.ua/news/nezakonne-zbagachennia-nedeklaruvannia-ta-legalizatsiia-koshtiv-kerivnytceiu-khmel-nytc-ko-msek-slidstvo-zaversheno/> (in Ukrainian)
22. Panaid, I. V. (2024). Criminal liability for illicit enrichment (Article 368-5 of the Criminal Code of Ukraine) [PhD thesis in Law, specialty 081 "Law"]. Kharkiv. Retrieved November 1, 2025, from https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20336/1/d_panaid.pdf.p7s.pdf (in Ukrainian)
23. Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" of October 14, 2014, No. 1700-VII (as of September 12, 2025). Retrieved November 2, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (in Ukrainian)
24. National Agency on Corruption Prevention (NACP). (2025, September 23). Civil confiscation: nearly 60% of HACC decisions are based on NACP materials. Retrieved October 15, 2025, from <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/tsyvilna-konfiskatsiya-mayzhe-60-rishen-vaks-runtuyutsya-na-materialah-nazk/> (in Ukrainian).
25. Shtanhret, M. Y., & Bronevytska, O. M. (2021, November 25). The concept and legal characteristics of illicit enrichment in Ukraine. Financial Intelligence in Ukraine (Conference proceedings, Lviv, Ukraine), 149–152. Retrieved October 14, 2025, from https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4149/1/25_11_2021.pdf#page=152 (in Ukrainian).

Authors Contribution: All authors have contributed equally to this work

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest

The article was received by the editors 05.10.2025

The article is recommended for printing 20.11.2025

The article was revised 09.11.2025

This article published 30.12.2025